

Cadeaupunten in het hoger onderwijs

Een paar dagen geleden stuurde minister Plasterk een brief naar de Tweede Kamer over het Inspectierapport 'Cadeaupunten in het hoger onderwijs': worden in het hoger onderwijs studiepunten uitgekeerd die minder studietijd kosten dan de wet voorschrijft? Volgens de wet moet de gemiddelde student een inspanning van minimaal 28 uur leveren om één studiepunt te halen. Om een cursusjaar te voltooien moeten studenten 60 studiepunten halen, die de gemiddelde student 1680 uur (42 veertigurige werkweken) kosten. De Inspectie meent te moeten constateren dat vele opleidingen vakken aanbieden die onder deze wettelijke norm blijven. Maar klopt dat inderdaad?

De Inspectie baseert haar uitspraken op drie onderzoeken: a) een NVAO-analyse van circa 200 visitatierapporten, b) een analyse van de uitkomsten van de Studentenmonitor 2007, en c) een onderzoek bij Het Studentenpanel.

a) De NVAO-analyse doet geen uitspraken over de studielast van programma's of programmaonderdelen, maar over de wekelijkse studie-inzet van studenten. Op basis hiervan kunnen geen uitspraken worden gedaan over de studielast per behaalde studiepunt, want men heeft geen gegevens over het aantal bestede weken per studiejaar en over het aantal behaalde studiepunten per studiejaar in de beschouwing betrokken.

Verder worden in de NVAO-analyse uitspraken uit visitatierapporten gerapporteerd die het bestaan van cadeaupunten zouden illustreren. Eén categorie uitspraken verdient hier speciale vermelding: sommige studenten hebben veel minder dan 28 uur nodig om hun studiepunten te behalen. Ja natuurlijk is dat het geval! Als de wettelijke studielast (28 uur per studiepunt) op de benodigde studietijd van de mediane student slaat, dan betekent dat voor de meeste vakken dat 50% van de studenten minder dan 28 uur nodig zal hebben om een studiepunt te verwerven.

Conclusie: het NVAO-onderzoek geeft geen antwoord op de probleemstelling. Het had niet mogen worden opgenomen in het Inspectierapport over cadeaupunten.

b) In de Studentenmonitor 2007 wordt aan de respondenten gevraagd of er *bij jouw opleiding vakken [worden] verzorgd die jou **weinig of geen inspanning** kosten en die toch studiepunten opleveren (waarbij je vrijstellingen buiten beschouwing moet laten)? Dat betekent feitelijk dat je studiepunten cadeau krijgt.* Van de respondenten antwoordt 33% "soms" en 4% "vaak" of "heel vaak". Er is **niet** gevraagd aan welke van de onderstaande factoren dat lag:

- de studielast voor een mediane student die er in dat vak de kantjes niet afloopt, was (veel) minder dan 28 uur per studiepunt;
- mijn persoonlijke studielast was (veel) lager dan 28 uur per studiepunt omdat mijn beginniveau in dat vak hoger lag dan dat van de mediane student;
- mijn persoonlijke studielast was (veel) lager dan 28 uur per studiepunt omdat ik voor dat vak meer talent heb dan de mediane student;
- ik slaagde dankzij het feit dat ik er in dat vak de kantjes afgelopen heb: niet aan de (voorgeschreven, al dan niet verplichte) contacturen deelgenomen, gegokt en geluk gehad, met een compensabele onvoldoende geslaagd, gefraudeerd en niet gepakt.

Uitsluitend de eerstgenoemde factor mag als een vierkant bewijs voor het bestaan van cadeaupunten worden opgevoerd. Aangezien deze factor niet als zodanig geïsoleerd is, mogen de uitkomsten van de Studentenmonitor niet worden opgevoerd als bewijs voor het bestaan van cadeaupunten.

c) Aan Het Studentenpanel is gevraagd of er *bij jouw opleiding vorig studiejaar studieonderdelen [werden] verzorgd die jou **duidelijk minder inspanning** hebben gekost dan de tijd die er voor stond en die je toch de volle studiepunten opleverden? Dit betekent feitelijk dat je studiepunten 'cadeau' kreeg.* Met studieonderdelen bedoelen we: vakken met toetsen, practica, groepswork, projecten, scripties, stages enz., die studiepunten opleveren voor je diploma. We doelen hier niet op vrijstellingen. Hoewel deze vraagstelling veel meer positieve antwoorden zou kunnen oproepen dan die van de Studentenmonitor antwoordt slechts 29% van de respondenten "soms" en 9% "vaak" of "heel vaak". Voor de interpreeteerbaarheid van deze uitkomst geldt hetzelfde als voor die van de Studentenmonitor: het is geenszins uitgesloten dat deze uitkomst moet worden toegeschreven aan andere factoren dan de studielast van een mediane student die er de kantjes niet afloopt. De uitkomsten van dit onderzoek mogen dus evenmin worden opgevoerd als bewijs voor het bestaan van cadeaupunten.

In dat verband is vermeldenswaard dat men Het Studentenpanel tevens gevraagd heeft of er *bij jouw opleiding vorig studiejaar studieonderdelen [werden] verzorgd die jou veel meer inspanning hebben gekost dan de tijd die er voor stond en de studiepunten die je ervoor ontving*. Van de respondenten antwoordt 31% "soms" en 11% "vaak" of "heel vaak". Consequent als ze zijn, concluderen de onderzoekers dat er niet alleen positieve maar ook negatieve cadeaupunten bestaan: in sommige studieonderdelen krijgen studenten te weinig studiepunten uitgekeerd in verhouding tot de benodigde studietijd. Voor hetzelfde geld hadden de onderzoekers echter kunnen concluderen dat alle studieonderdelen aan de wettelijke studielast beantwoorden maar dat circa 40% van de respondenten een lagere en circa 40% een hogere studielast hebben dan de mediane student.²

Bij deze alternatieve interpretatie is er geen enkele aanleiding om de gecalculeerde studiepunten te herzien. Bij zo'n sterke spreiding rond de mediane studielast, zou men veeleer moeten overwegen om aan de betere studenten honoursprogramma's aan te bieden, opdat zowel de meer- als de iets minder begaafden hun talenten optimaal kunnen ontwikkelen zonder studieoverbelasting op te lopen.

Ik wil geenszins beweren dat de claim als zouden er hier en daar cadeaupunten worden uitgedeeld volstrekt ongegrond is, maar het onderzoek dat door de Inspectie is aangedragen geeft daarover geen enkel uitsluitsel. Empirisch onderzoek naar de mediane studielast per studiepoint is nuttig, en er moet zeker aan de bel worden getrokken als een jaarprogramma minder dan 42 weken duurt. Maar empirische meting heeft ook allerlei haken en ogen. Dat heeft te maken met het verschil tussen bruto- en netto-studielast en met afwegingen tussen netto-studielast enerzijds en studiebelasting en studeerbaarheid anderzijds.³ De wettelijke norm voor de mediane studielast berust op het idee dat van studenten in redelijkheid kan worden verwacht dat ze 42 (veertig-urige) weken per cursusjaar draaien. Die 1680 uur staat niet voor 1680 netto-uren, maar voor een draaglijke studiebelasting van 42 goedbestede weken voor de mediane student.

Daarin passen ook dagdelen bestaande uit drie uur college, of twee uur tentamen, of drie uur blokken op een scriptie. En daarin passen ook tutor- of mentoruren, of een bibliotheekinstructie, of deelname aan een introductieprogramma voor aankomende studenten. Een weldenkend mens zal aanvaarden dat al die activiteiten tot de 42 goedbestede weken worden gerekend, ook al bestrijken de geprogrammeerde dagdelen niet altijd de volle vier uur, ook al worden ze niet altijd met een beoordeling afgesloten, en ook al geldt er niet altijd een strikte deelnameverplichting. Men moet dus aanvaarden dat er wat ruis zit in de calculatie van 60 studiepunten ad 28 uur per studiepoint. Het heeft geen pas van cadeaupunten te spreken zolang de mediane student, als hij consciëntieus studeert, 42 goedbestede weken nodig heeft om een 60-punts programma te doorlopen en voltooien.

Als dit een klassiek gedicht in de orale traditie was, zou ik nu aan mijn *Prince* toe zijn: de laatste strofe waarin de dichter zich tot de opperheer van het gezelschap richt. Minister Plasterk dus. U bent van origine een empirisch onderzoeker, maar als ik uw brief aan de Tweede Kamer lees, heeft u zich inmiddels al aardig laten inpakken door de waan van de dag. De waan van de dag is dat de meeste W.O.- en HBO-studies aan ondraaglijke lichtheid lijden. Dat is de premisse die het Inspectierapport kritiekloos omarmt, zonder hem aan serieuze toetsing te onderwerpen (zie bijvoorbeeld ook de tendentieuze citaten op blz. 7). Als maar genoeg mensen zoiets roepen, denkt iedereen dat het op waarheid berust. Maar heeft u als rechtgeaarde socialist wel eens bedacht dat dergelijke opvattingen geventileerd worden door heersende elites die hun belangen veilig willen stellen: door belangengroepen uit het W.O. die zich willen profileren ten opzichte van het HBO, door belangengroepen uit het HBO die zich willen profileren tegenover het MBO, en door onderwijskundige onderzoekers die de belangengroepen naar de mond praten? Neem alstublieft hun warrige concepten en redeneringen wat scherper onder de loep en concludeer, met mij, dat ze niets anders dan gebakken lucht debiteren. Als u gelooft in evidence-based onderwijsbeleid, dan moet u dit rapport schielijk in de prullebak gooien.

Wes Holleman
weblog onderwijs 5-11-2007
www.onderwijsethiek.nl

¹ <http://www.minocw.nl/documenten/43455.pdf>; <http://www.minocw.nl/documenten/43455a.pdf>;
<http://www.minocw.nl/documenten/43455b.pdf>

² In haar rapport (p. 12, 9e rvb) tipt de Inspectie deze interpretatiemogelijkheid bij benadering aan, maar zij onderkent niet dat de oorzaken die studenten noemen voor de discrepantie van hun persoonlijke studielast t.o.v. de mediane studielast in dat geval evenmin als indicaties voor het bestaan van cadeaupunten mogen worden beschouwd.

³ J.W. Holleman (1993), *Over studielast en studeerbaarheid*. Dissertatie Universiteit Utrecht. Utrecht: Lemma.